

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Marin Bogdanić, Srećko Kajić

PERCEPCIJA REGIONALNOG IDENTITETA SRIJEMA U UVJETIMA
POGRANIČNOSTI I MARGINALNOSTI

Zagreb, 2021.

Ovaj rad izrađen je na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu pod vodstvom prof. dr. sc. Borne Fuerst-Bjeliš i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2020./2021.

POPIS KORIŠTENIH KRATICA

RH = Republika Hrvatska

VSŽ = Vukovarsko-srijemska županija

LAU = Local Administrative Units

JLS = jedinica lokalne samouprave

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. CILJEVI I HIPOTEZE RADA	1
2. TEORIJSKI OKVIR	2
2.1. PROSTORNI POJAM, TERITORIJALNI RAZVOJ I PITANJE DEFINICIJE SRIJEMA.....	4
3. METODOLOGIJA I OKVIR ISTRAŽIVANJA	6
4. REZULTATI.....	8
4.1. OSNOVNI PODACI O ISPITANICIMA	8
4.2. PERCEPCIJA I IDENTIFIKACIJA PROSTORA.....	9
4.3. REGIONALNA SAMOIDENTIFIKACIJA	11
4.4. PRIMARNA RAZINA PROSTORNOG IDENTITETA.....	14
5. RASPRAVA.....	15
6. ZAKLJUČAK	18
LITERATURA.....	20
IZVORI	21
SAŽETAK.....	22
SUMMARY	22

1. UVOD

*„Divan je kićeni Srijem, lijepo je živjet' u njem,
Sremica zdrava k'o dren, sladak je poljubac njen.“*

Pučka pjesma s područja Srijema iz XIX. stoljeća

Regionalne posebnosti nekog prostora posebne su vrijednosti u visoko globaliziranom društvu današnjice. One su osnova osjećaja pripadnosti i poistovjećivanja te su važan alat, kako s osobnog, tako i gospodarskog aspekta (u vidu, primjerice, turističke ponude). Pripadati određenoj geografskoj regiji, ili pak još uže, naselju, kvartu ili ulici, znači dijeliti zajedničke, iste (ili slične) kulturološke i sentimentalne vrijednosti sa stanovnicima istog područja te se samim time imati izgrađen poseban regionalni ili lokalni identitet u odnosu prema superordiniranim prostorno-identitetskim razinama.

Pograničnost, marginalnost pa čak i odbojnost uzrokovana ratnim događanjima 90-ih godina prošlog stoljeća i novom podjelom uslijed promjene karaktera granice od unutarnje meke, republičke u tvrdu, državnu granicu, karakteristike su tradicijske i povijesne regije Srijem kakvog ga prepoznamo s hrvatske strane granice. Hrvatski dio Srijema našao se na krajnjoj istočnoj periferiji države, potpuno okružen Slavonijom kao prostorno nadređenom regijom te pogođen snažnim emigracijskim trendovima što za konačnu posljedicu ima starenje, depopulaciju i propadanje zajednica, ali i određenih tradicionalnih vrijednosti. S druge strane, srbijanski dio ove regije nalazi se u okviru Vojvodine, graničeći s najvećim gradovima države, Beogradom i Novim Sadom čime ga se može smatrati geografski manje perifernim od hrvatskog dijela.

Pograničnost regije, njegov historijskogeografski razvoj i današnji položaj i trendovi faktori su koji mogu snažno utjecati na oblikovanje, percepciju i razlike u poimanju prostornog identiteta i obuhvata regije Srijem s obje strane granice, kao i regionalne samoidentifikacije stanovništva.

1.1. CILJEVI I HIPOTEZE RADA

Sukladno u uvodu istaknutim faktorima i prirodi tematike istraživanja, ključni postavljene ciljevi ovog rada jesu:

- a) Uvidjeti razmjere i obilježja unutarnje (među stanovništvom Vukovarsko-srijemske županije) te vanjske (u ostatku Republike Hrvatske) percepcije tradicijske regije Srijem;

- b) Dokučiti razlike u prepoznavanju Srijema/Srema između hrvatskog i srbijanskog stanovništva izvan područja ove pogranične regije;
- c) Ispitati dominantan regionalni identitet stanovnika Vukovarsko-srijemske županije te srbijanskog dijela Srijema te uočiti prostorne razlike i distribuciju prisutnih identiteta;
- d) Analizirati razlike u jačini srijemskog/sremskog identiteta s obje strane granice;
- e) Usporediti standardne granice tradicijske regije Srijem (prema literaturi) s onom vernakularnom (prisutnom u mnijenju njenog stanovništva);
- f) Istražiti postoji li zajednički transgranični srijemski identitet;
- g) Utvrditi raspodjelu primarne razine identifikacije s prostornom razinom identiteta među stanovnicima s obje strane srijemske regije

Definirane hipoteze koje će se kroz istraživanje nastojati ispitati su:

1. Ispitanici iz VSŽ u većoj će mjeri hrvatski dio tradicijske regije Srijem identificirati kao „Srijem” nego ispitanici iz ostatka Hrvatske.
2. Srbijanski dio regije bit će u većoj mjeri identificiran kao „Srem/Srijem” od strane srbijanskih ispitanika izvan Srema nego hrvatski dio od strane hrvatskih ispitanika izvan VSŽ.
3. Ispitanici iz VSŽ u značajnijoj će se mjeri izjasniti kao „Slavonci” nego „Srijemci”.
4. Srijemska regionalna samoidentifikacija znatno je snažnija sa srbijanske nego s hrvatske strane regije.
5. Područja na kojima se ispitanici većinski izjašnjavaju kao „Srijemci” znatno su prostorno manja od granica standardno definirane tradicijske regije Srijem, naročito s hrvatske strane.
6. Afirmativni stavovi o zajedničkom srijemskom identitetu bit će izraženiji sa srbijanske nego s hrvatske strane Srijema.
7. Regionalna identifikacija kao primarna prostorna razina identifikacije bit će manje zastupljena među ispitanicima s hrvatske strane Srijema nego sa srbijanske strane.

2. TEORIJSKI OKVIR

Počeci moderne regionalne geografije mogu se trasirati od druge polovice 19. stoljeća, međutim puni je razvoj doživjela 30-ih godina 20. stoljeća kada se inače geografija kao moderna znanstvena disciplina počinje institucionalizirati te raste njen značaj u školskim i

akademske krugovima (Vresk, 1997). Nakon razdoblja dominacije opće geografije, kvantitativnih metoda i modela u geografiji od 50-tih godina, koje su ujedno obilježile i kritiku i odbacivanje regionalnog pristupa, 80-te donose, uslijed globalizacije i smanjenja regionalnih razlika pojedinih područja, ponovni pojačani interes za regionalna istraživanja (Vresk, 1997).

Regionalno-geografska istraživanja i pristupi krajem prošlog stoljeća počivaju pretežno na regionalnoj diverzifikaciji socijalnih struktura i procesa, pri čemu se značaj prirodne sredine i kulturnih pejzaža kao tipova fizionomski homogenih regija smanjio (Paasi, 1986). Kimble (1946, prema Niru, 1999) smatra kako je metodološki i epistemološki neopravdano u jedan koncept svrstavati i fizičke i socio-ekonomske elemente, budući da su posve različiti.

Shodno tome, primjetna je i promjena shvaćanja koncepta regije. Ona se poima i kao mentalni konstrukt koji počiva na percepciji, poistovjećivanju, identifikaciji stanovništva s njihovim prostornim kontekstom, stvarajući tako i pojam vernakularne regije kao oblik perceptivne regije (Vukosav i Fuerst-Bjeliš, 2015). Takav se suvremeni pristup regionalizaciji, koji regiju definira kao „prostorom na kojem živi određena skupina ljudi koja se poistovjećuje s mjestom, njihovim prostorom, reljefom, klimom, običajima itd.“, naziva i humanističko-fenomenološkim (Cvitanović, 2002, 442).

Pojmovi kojih se u ovome dijelu valja dotaknuti usko su vezani uz prethodno analizirani položaj regije i regionalne geografije u okvirima geografske znanosti. To je ponajprije regionalni identitet, odnosno kolektivna svijest o jedinstvenosti i homogenosti prostora i različitosti u odnosu na susjedne i druge prostore (Marković i Fuerst-Bjeliš, 2015) koja će se protezati kroz čitavo ovo istraživanje. Njegovo značenje naglo raste u okvirima humanističke geografije 1980-ih godina, a u sklopu koje se od „racionalnog“ čovjeka kao objekta nastoji konstruirati „humani“ čovjek kao subjekt koji pripada i poistovjećuje se s određenim prostornim razinama (Crljenko, 2008). Taj se osjećaj pripadnosti osim na individualnoj razini manifestira i u društvenoj sferi, a napose u turizmu, gdje se valorizacijom (ne)materijalne kulturne baštine kao dijela prostornog (regionalnog) identiteta povećava interakcija lokalnog stanovništva s njihovim prostorom te tako povećava njihova regionalna, ili nerijetko, lokalna identifikacija (Marković i Fuerst-Bjeliš, 2015). Međutim, Paasi (2011) smatra da, unatoč novom i pojačanom interesu za regionalni identitet (posebice u okvirima Europske unije, koja na njega gleda kao na sredstvo za uspostavu protuteže rastućoj globalizaciji), on i nadalje ostaje svojevrsna enigma te se često uzima zdravo za gotovo kao automatski pozitivna stvar koja može pridonijeti socijalnoj koheziji, iako u stvarnosti to nužno nije. Također, pojam regionalnog identiteta, ističe Paasi (2001), valja razlikovati od identiteta regije. Iako ta dva pojma međusobno koegzistiraju

i zajedno sudjeluju u izgradnji prostorne zbilje, pojam regionalnog identiteta odnosi se na svijest pojedinaca o pripadnosti pojedinom prostoru, dok je potonji vezan uz prirodne, kulturne i ine odlike regije koje ju diferenciraju od okolnih, njoj različitih regija.

Značajan pojam za kontekst ovog istraživanja, odnosno vezan uz pojam srijemske regije, jest pojam pograničnosti čije koncepte vežemo uz interdisciplinarna istraživanja u okviru tzv. border studies (Fuerst-Bjeliš, 2020). Pograničnost možemo jasno vezati uz prostor Srijema koji je, kao što će biti prikazano u nastavku, kroz povijest i sve do današnjih dana bio pogranično područje na kojemu su se izmjenjivale vlasti i utjecaji. Kao takvo, ovo je područje, kao i pogranična područja općenito, prostor podjela, ali prije svega kontakata, pa i konflikata, razmjena i raznolikosti naroda, kultura, tradicija i načina života koji se reflektiraju u mnogostrukosti percepcija, slika i identiteta (Fuerst-Bjeliš, B., 2014; Fuerst-Bjeliš i Vukosav, B., 2019). U takvim područjima granica ima dvojaku ulogu u prostoru, ona je ujedno i činitelj spajanja i dijeljenja te kao takva pridaje pograničnim područjima njihove osnovne identitetske karakteristike (Fuerst-Bjeliš, 2020).

2.1. PROSTORNI POJAM, TERITORIJALNI RAZVOJ I PITANJE DEFINICIJE SRIJEMA

Tradicijska i povijesna regija Srijem, nazvana prema rimskom gradu Sirmiumu (današnjoj Sremskoj Mitrovici), prostorno se standardno definira kao prostor između Dunava na sjeveru i Save na jugu te njihova ušća na istoku, dok na zapadu granica regije nije prirodno definirana, zbog čega su kroz povijest zapadnu granicu krojile različite vlasti zbog razgraničenja nekoć feudalnih posjeda i ustrojstva oblasti, kotareva i općina (Sekulić, 1997). Tako se zapadna granica Srijema prema različitim izvorima također i različito interpretira – kao ona današnje Vukovarsko-srijemske županije (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021); kao linija od ušća Bosne do točke sjeverno od Vukovara (Rukavina, 2001); utvrđuje se i kao linija između ušća Vuke u Dunav i ušća Bosne u Savu (Szörenyi, 1746, prema Sršan, 1989), dok Pavličević (1993) prostorni obuhvat i pojam Srijema smatra identičnim onome nekadašnje Srijemske županije iz 19. stoljeća. Regija je razdijeljena između Hrvatske i Srbije, s time da se u Srbiji nalazi oko dvije trećine teritorija Srijema, uglavnom u sklopu Sremskog okruga, dok se u Hrvatskoj nalazi oko trećina područja, primarno kao dio Vukovarsko-srijemske županije (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021).

Iako povijest naseljenosti područja koje danas nazivamo Srijemom seže daleko u razdoblje prije nove ere, prve naznake prostorne organizacije i određenja ovoga prostora javljaju se u rimsko doba, kao provincija *Pannonia Sirmiensis* sa sjedištem u Sirmiumu. Kroz

rani srednji vijek još uvijek nije došlo do dugotrajnije i čvršće regionalizacije prostora. Prva stabilnija organizacija ovoga područja ustrojena je u 13. st. kada su u sklopu Banovine Slavonije (unutar tadašnje hrvatsko-ugarske države) uspostavljene Srijemska županija na istoku te Vukovska županija na zapadnom dijelu savsko-dunavskog međuriječja (Sekulić, 1997).

Od 16. do 18. stoljeća područje je bilo pod osmanskom vlašću, a ponovnom uspostavom habsburške vlasti u prvoj polovici 18. stoljeća iznova se uspostavlja i Srijemska županija sa središtem u Vukovaru. Područje županije je većinu 18. i 19. stoljeća obuhvaćalo sjeverni, civilni dio Srijema, a konačne granice – područje između Save i Dunava uz zapadnu granicu sličnoj današnjoj granici Vukovarsko-srijemske županije - ostvarene su razvojačenjem Vojne krajine 1881. godine. Bitno je istaknuti i kako je Srijemska županija, s kraćim prekidima sredinom 19. st., činila dio Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od početka 18. st. pa sve do raspada Austro-Ugarske 1918. godine (Rukavina, 2001; Sekulić, 1997).

U razdoblju između Prvog i Drugog svjetskog rata, u Kraljevini SHS i kasnije kraljevini Jugoslaviji, izmjenjivali su se oblici teritorijalnog ustroja. Područje Srijema ostalo je cjelovito do 1929. kada je uspostavljena Kraljevina Jugoslavija podijeljena na banovine što je rezultiralo dijeljenjem Srijema prvo između Drinske i Dunavske, zatim između Savske i Dunavske banovine 1931. godine, a naposljetku i Banovine Hrvatske i Dunavske banovine 1939. godine. Završetkom Drugog svjetskog rata, Srijem je podijeljen između tadašnjih SR Hrvatske i SR Srbije (odnosno autonomne pokrajine Vojvodine), i to prema etničkoj osnovi u trenutku dijeljenja. Tada utvrđene granice su ostale, uz iznimku razdoblja Domovinskog rata, postojane do danas (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021; Sekulić, 1997).

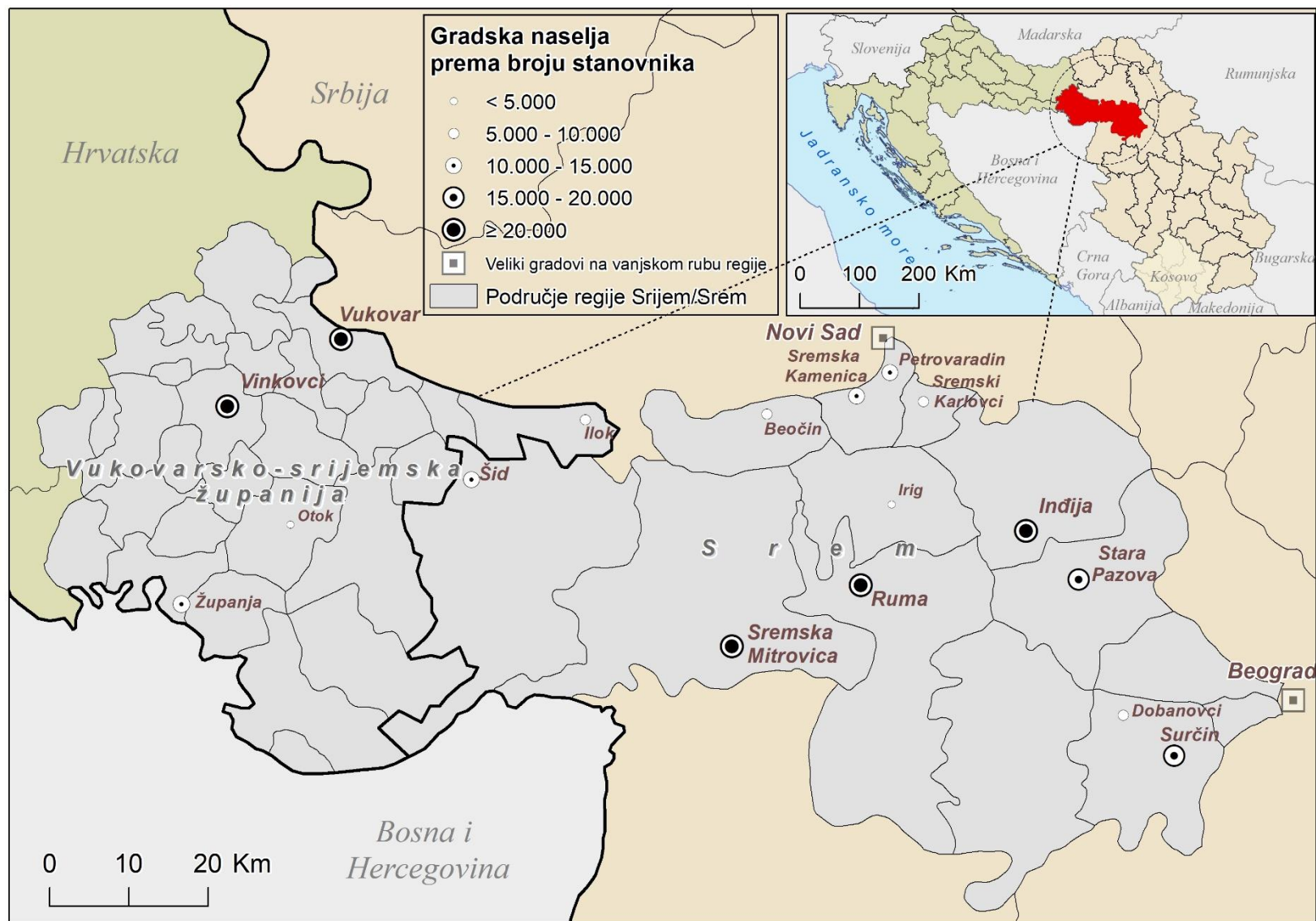
Naposljetku, pri analizi prostornog pojma i obuhvata Srijema – što je važan dio istraživanja - valja imati na umu kako je s obje strane granice Srijem dio većih regionalnih jedinica koje su povijesno imale snažnije izražen identitet od onoga srijemskoga. Kao što je vidljivo u kratkom osvrtu na prostorni razvoj Srijema, on je veći dio proteklog tisućljeća bio dijelom superordinirane regije Slavonije zbog čega se često, nakon uspostave sadašnjih međudržavnih granica, područje zapadnog Srijema poistovjećuje s istočnom Slavonijom – što dokazuju i istraživanja poput onog Sarjanovića (2014). Slična je situacija i s istočne strane granice gdje istočni Srijem, odnosno Srem, čini dio Vojvodine, veće regije i ujedno autonomne pokrajine.

3. METODOLOGIJA I OKVIR ISTRAŽIVANJA

Kako bi se istražio regionalni identitet Srijema s obje strane granice, razlike u njegovom poimanju između srbijanskog i hrvatskog dijela te generalno razlike između obuhvata Srijema kao tradicijske, povijesne i vernakularne regije – imajući pri tome na umu da se vernakularne regije zbog svoje biti ne mogu precizno definirati (Jordan, 1978, prema Vukosav i Fuerst-Bjeliš, 2015) - za područje istraživanja odabrano je cjelokupno područje regije, kako se ona standardno definira (prema Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža, 2021), kako u Hrvatskoj, tako i u Srbiji. Obuhvaćeno područje istraživanja (sl. 1) u Hrvatskoj bilo je omeđeno granicama Vukovarsko-srijemske županije, a u Srbiji prirodnom granicom rijeka Dunava i Save. Pri tome valja imati na umu kako su podaci za istraživanje prikupljeni na prostornoj razini LAU, odnosno razini jedinica lokalne samouprave što u Hrvatskoj korespondira s gradovima i općinama, a u Srbiji s gradovima, opštinama i gradskim opštinama. U Hrvatskoj, dakle, na ovako definiranom području Srijema postoji 31 jedinica lokalne samouprave, dok se u Srbiji između Dunava i Save nalazi 14 takvih jedinica. Njih 12 se cjelokupnim teritorijem nalaze u Srijemu, opština Bačka Palanka manjim (zbog čega nije uključena u istraživano područje), a grad Sremska Mitrovica većim dijelom unutar regije.

Sukladno spomenutoj teritorijalnoj dualnosti Srijema kao regije, kao najvažnija istraživačka metoda korišteno je anketno istraživanje putem dva online anketna upitnika. Jedan je bio namijenjen stanovnicima VSŽ i ostatka Hrvatske (nazvan „Društvena percepcija krajnjeg istoka Hrvatske” kako ne bi sugestivno utjecao na ispitanike u vidu percepcije prostora) dok je drugi bio namijenjen stanovnicima Srema i ostatka Srbije s druge strane (nazvan „Društvena percepcija pograničnih regija Hrvatske i Srbije” iz istih razloga kao i hrvatska verzija), Anketno istraživanje provedeno je korištenjem Google Forms obrasca u razdoblju od 14. siječnja do 28. travnja 2020. godine. Korištena je metoda neprobabilističkog uzorka zbog njene jednostavnosti i ekonomičnosti (Milas, 2009), dok je kao podtip upotrijebljena tehnika “snježne grude” poradi teže mogućnosti dolaska do ispitanika iz Srbije. Anketom koja se ticala hrvatskog dijela promatranog prostora ispitano je 626 ispitanika, dok je sa srbijanske strane uzorak nešto manji i iznosi 169 ispitanika.

Dobiveni odgovori ispitanika obrađeni su pomoću metoda deskriptivne statistike u programu MS Excel te su na temelju njih izrađeni grafički prilozi. Također, za kartografsku vizualizaciju istraživanog prostora te interpretaciju regionalne samoidentifikacije stanovništva korišteni su alati ArcMap programske podrške.

Sl. 1: Područje istraživanja (hrvatski i srbijanski dio Srijema; ispitanici iz cijele Hrvatske i Srbije)
 Izvor: GADM, 2018 (GIS shapefileovi)

4. REZULTATI

Kako je prethodno navedeno u metodologiji istraživanja, rezultati istraživanja bazirani su na temelju online ankete provedene na uzorku od 795 ispitanika iz Hrvatske i Srbije, a pitanja iz samog upitnika odnosila su se na regionalni identitet, percepciju prostora/prostornog obuhvata, regionalne samoidentifikacije i sl., uz osnovne podatke o svakom od ispitanika.

4.1. OSNOVNI PODACI O ISPITANICIMA

Osnovnim podacima i strukturnim obilježjima ispitanika započinje analiza rezultata ankete, točnije, dobno-spolnom strukturom ispitanika te njihovim mjestom prebivališta prema istraživanim područjima (tab. 1).

Tab. 1: Dobno-spolna struktura ispitanika prema regiji/državi prebivališta

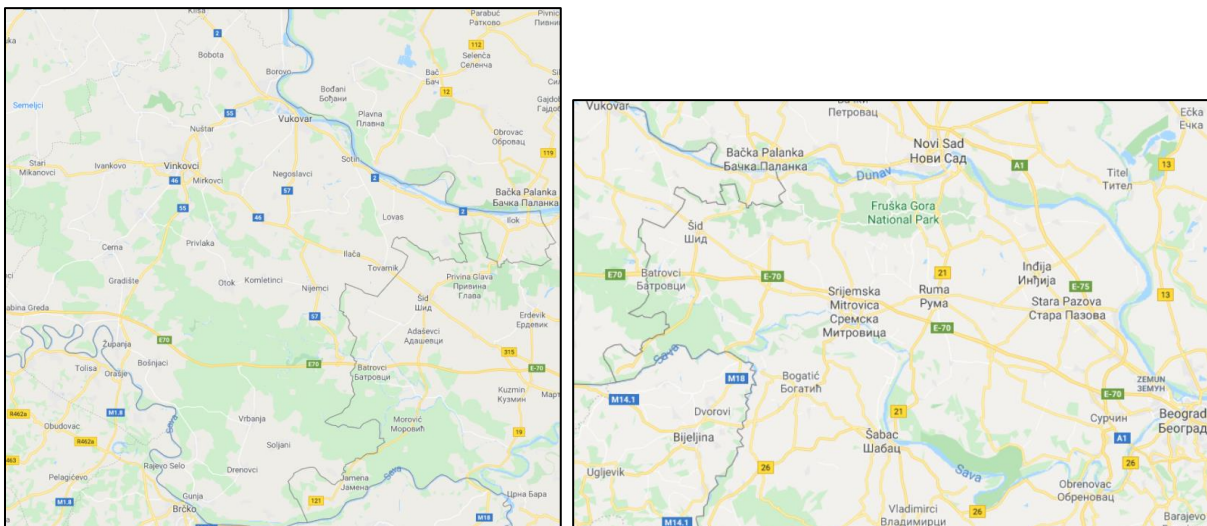
		VSŽ	Ostatak RH	RH	Srem	Ostatak Srbije	Srbija	Ukupno
Spolni sastav ispitanika	M	65	171	236	17	40	57	293
		8,2%	21,5%	29,7%	2,1%	5,0%	7,2%	36,9%
	Ž	127	263	390	37	75	112	502
		16,0%	33,1%	49,1%	4,7%	9,4%	14,1%	63,1%
Dobni sastav ispitanika	18 - 24	121	262	383	15	74	89	472
		15,2%	33,0%	48,2%	1,9%	9,3%	11,2%	59,4%
	25 - 30	12	50	62	20	30	50	112
		1,5%	6,3%	7,8%	2,5%	3,8%	6,3%	14,1%
	31 - 40	24	44	68	11	6	17	85
		3,0%	5,5%	8,6%	1,4%	0,8%	2,1%	10,7%
	41 - 50	22	58	80	6	4	10	90
		2,8%	7,3%	10,1%	0,8%	0,5%	1,3%	11,3%
	> 50	13	20	33	2	1	3	36
		1,6%	2,5%	4,2%	0,3%	0,1%	0,4%	4,5%
Ukupno		192	434	626	54	115	169	795
		24,2%	54,6%	78,7%	6,8%	14,5%	21,3%	100,0%

Promatrajući spolnu strukturu, gotovo dvije trećine ispitanika su žene, dok muškarci čine tek 37% ispitanika, a analizirajući dobni sastav, valja istaknuti kako je, zbog metode online anketiranja i metode snježne grude (koja je počivala, između ostalog, na traženju ispitanika putem društvenih mreža), u strukturi ispitanika izrazito dominiraju mladi između 18 i 24 godine, većinom studenti (čine gotovo tri petine ispitanika), potom 14% osobe od 25 do 30 godina, po oko deset posto osobe u tridesetim te četrdesetim godinama života te malo manje od

5% osobe starije od 50 godina. Glede strukture ispitanika prema mjestu prebivališta, nešto manje od 80% ispitanika je iz Hrvatske, prije svega zbog lakše dostupnosti prilikom uzorkovanja spomenutom metodom snježne grude, dok je ostatak iz Srbije. Na nižoj razini značajna je diferencijacija između stanovnika, odnosno ispitanika iz Srijema (s obje strane granice) i ostatka područja dviju država. S hrvatske strane, u Srijemu (administrativno gledajući, Vukovarsko-srijemskoj županiji) prebiva četvrtina ukupnog broja ispitanika, odnosno 30% ispitanika iz RH (unutarnja percepcija), dok drugih 70% ispitanika, dakako, čine ispitanici iz ostalih dijelova Hrvatske (vanjska percepcija). Sa srbijanske strane, trećina ispitanika dolazi iz Srema, dok ostatak ispitanika čine žitelji drugih dijelova Srbije.

4.2. PERCEPCIJA I IDENTIFIKACIJA PROSTORA

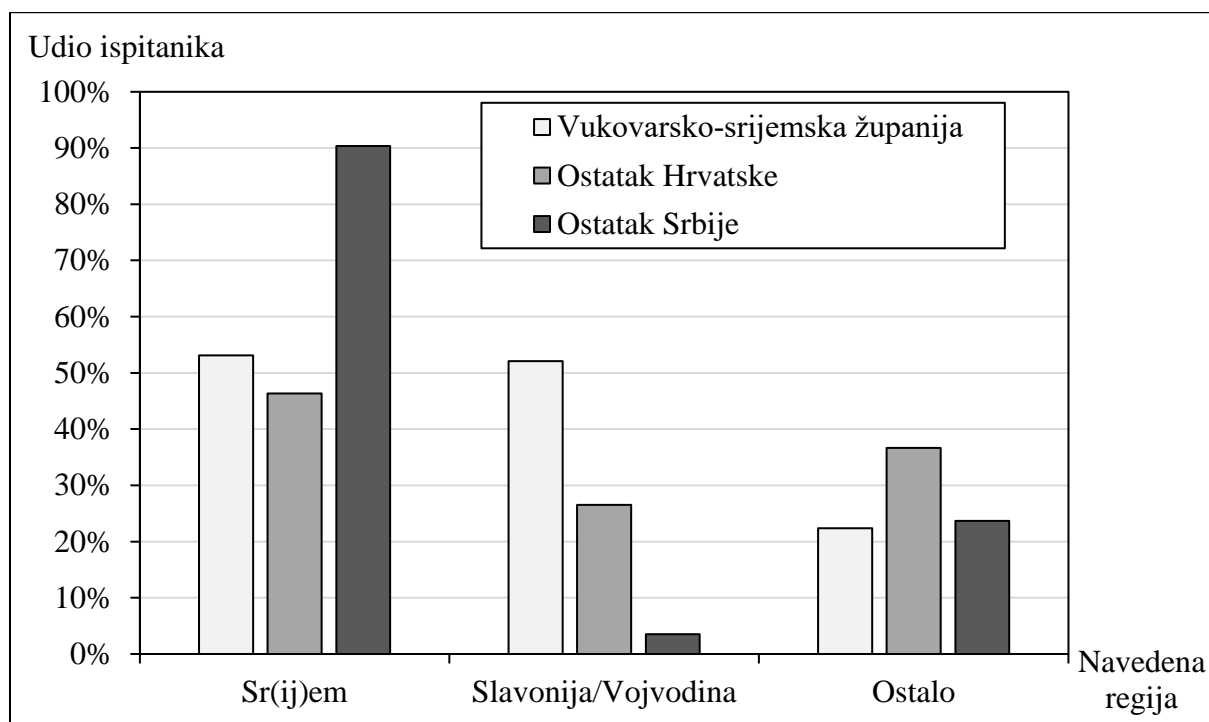
Iduće pitanje bilo je vezano uz percepciju kartografski prikazanog prostora Srijema od strane ispitanika. Svim ispitanicima iz Hrvatske prikazana je karta preuzeta s Google karti (sl. 2, lijevo). Pri tome su trebali navesti regiju (ne županiju) koju vide na karti. Što se tiče srbijanskih ispitanika, ispitanicima iz ostalih dijelova Srbije također je prikazana karta preuzeta s Google karti (sl. 2, desno) ispod koje su trebali identificirati prostor koji vide, no ispitanicima iz Srema nije ponuđeno ovo pitanje zbog činjenice da su u prethodnom pitanju, pri odabiru regije iz koje dolaze, trebali odabrati upravo „Srem" što bi možebitno utjecalo na njihovu percepciju, odnosno odgovor na ovo pitanje.

Sl. 2: Kartografski prikazi ponuđeni ispitanicima kao podloga za identifikaciju regije
Izvor: Google, 2020

Rezultati, odnosno odgovori na pitanja kombinirani su te prikazani na sl. 3. Važno je napomenuti kako je zbroj prikazanih udjela u svakom od skupova ispitanika veći od 100% jer su ispitanici ponekad nudili više od jednog odgovora, svaki od kojih je zabilježen i uračunat.

Na grafu su istaknuta, za svaki od „prostornih“ skupova (VSŽ, ostatak Hrvatske te ostatak Srbije), po tri pojma ključna za ovaj aspekt istraživanja – Srijem/Srem kao fokalna regija, Slavonija, odnosno Vojvodina kao superordinirane regije Srijemu (s hrvatske i srbijanske strane) te svi ostali odgovori unutar skupa „Ostalo“.

Sl. 3: Percepcija/identifikacija prostora hrvatskog i srbijanskog dijela tradicijske regije Srijem od strane ispitanika iz Hrvatske i Srbije (izuzev srbijanskog dijela Srijema)

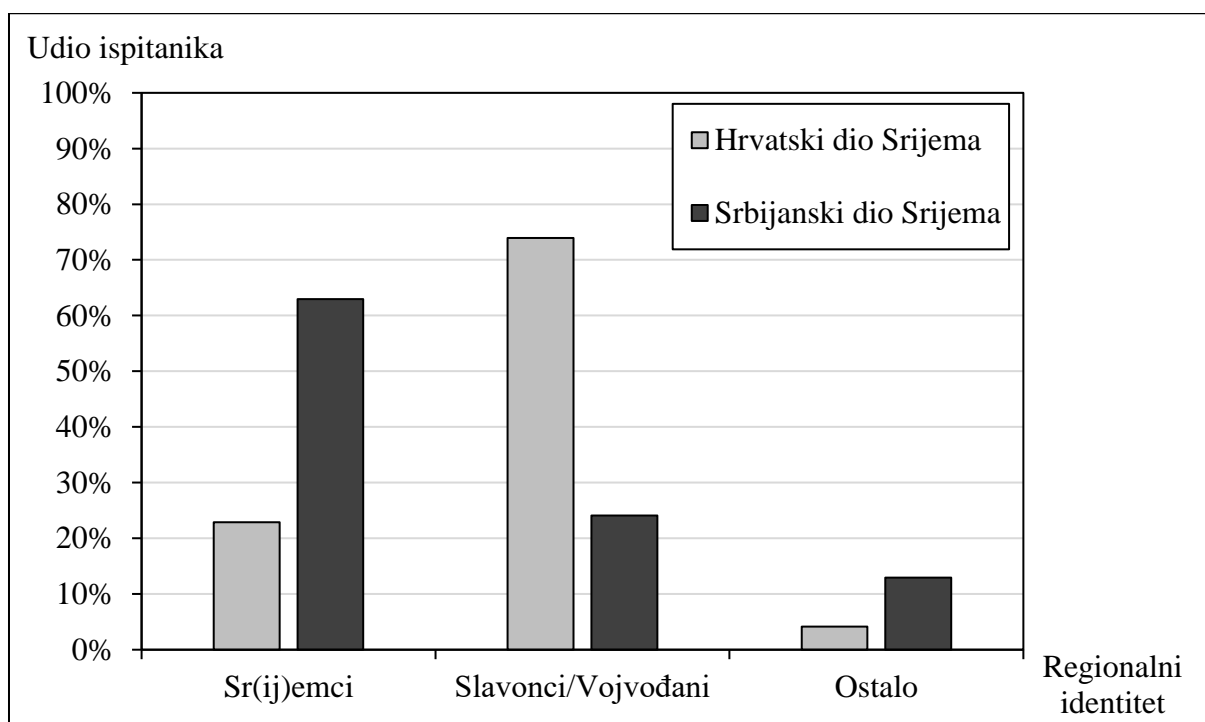
*u slučaju hrvatskog dijela Srijema druga skupina stupaca odnosi se na Slavoniju, a u slučaju srbijanskog dijela Srijema na Vojvodinu

Analizirajući unutarnju percepciju, odnosno percepciju ispitanika iz Vukovarsko-srijemske županije, podjednak broj ispitanika naveli su Srijem i Slavoniju (oba pojma s malo više od 50%) kao prostor, odnosno regiju koju vide na karti, dok je nešto više od petine ispitanika navelo druge pojmove, prije svega pojam Istočna Hrvatska. S druge strane, vanjska percepcija, prema ispitanicima iz ostatka Hrvatske, upućuje da se prostor u mnogo značajnijoj mjeri prepoznaje kao Srijem (46%) u odnosu na Slavoniju (26%), ali također i uz značajan udio od 40% odgovora u kojima su navođeni drugi pojmovi poput, već spomenutog, Istočne Hrvatske, no također i pojam Posavina te, vjerojatno zabunom, Baranja.

Analizirajući rezultate srbijanskog dijela ankete (izuzev sremskih ispitanika, kao što je prethodno objašnjeno), gotovo su svi ispitanici naveli Srem kao prikazanu regiju, dok je njemu prostorno nadređenu regiju, Vojvodinu, navelo tek nekoliko ispitanika (4%). Među ostalim odgovorima, kojih je ukupno oko četvrtinu, valja istaknuti na karti djelomice vidljive regije kao što su Bačka (sjeverno od Dunava) i Mačva (južno od Save).

4.3. REGIONALNA SAMOIDENTIFIKACIJA

Nakon prethodnog pitanja u kojemu je istražena razlika u percepciji, odnosno identifikaciji kartografski prikazanog prostora, iduće pitanje u upitniku odnosilo se na regionalnu samoidentifikaciju stanovnika hrvatskog i srbijanskog dijela Srijema. Ispitanicima je ponuđeno da se regionalno identificiraju kao Srijemci ili Slavonci s hrvatske strane regije, dok su ispitanicima sa srbijanske strane ponuđene opcije Sremac/Sremica i Vojvođanin/Vojvođanka. Dakle, ponuđene su opcije samoidentifikacije uz sub- (Srijem/Srem) ili superordiniranu regiju (Slavonija/Vojvodina). Usto, ispitanicima je ponuđena mogućnost i da upišu neku drugu opciju pa su neki od odgovora bili povezani uz nacionalnosti ili druge regije (npr. Dalmatinka, Srpkinja, Rusin, Beograđanin) te su svrstani pod kategoriju „Ostalo” (sl. 4).

Sl. 4: Regionalna samoidentifikacija ispitanika hrvatskog i srbijanskog dijela tradicijske regije Srijem

Rezultati pokazuju kako s hrvatske strane samo nešto više od 20% ispitanika sebe smatra Srijemcima, a najveći dio, gotovo tri četvrtine, Slavoncima. Sa srbijanske strane, brojke su gotovo dijametralno suprotne: gotovo dvije trećine ispitanih smatra se Sremcima, a tek četvrtina Vojvođanima, uz 13% „ostalih”. Ipak, rezultate vezane uz ovo pitanje još je značajnije promatrati s obzirom na lokalnu raspodjelu ispitanika (sl. 5). Promatrajući kartu prostorne raspodjele regionalnih identiteta, jasno je vidljivo, kao i na prethodnom grafu, kako, premda su svi ispitanici s područja tradicijske regije Srijem, u značajnom dijelu regije srijemski identitet

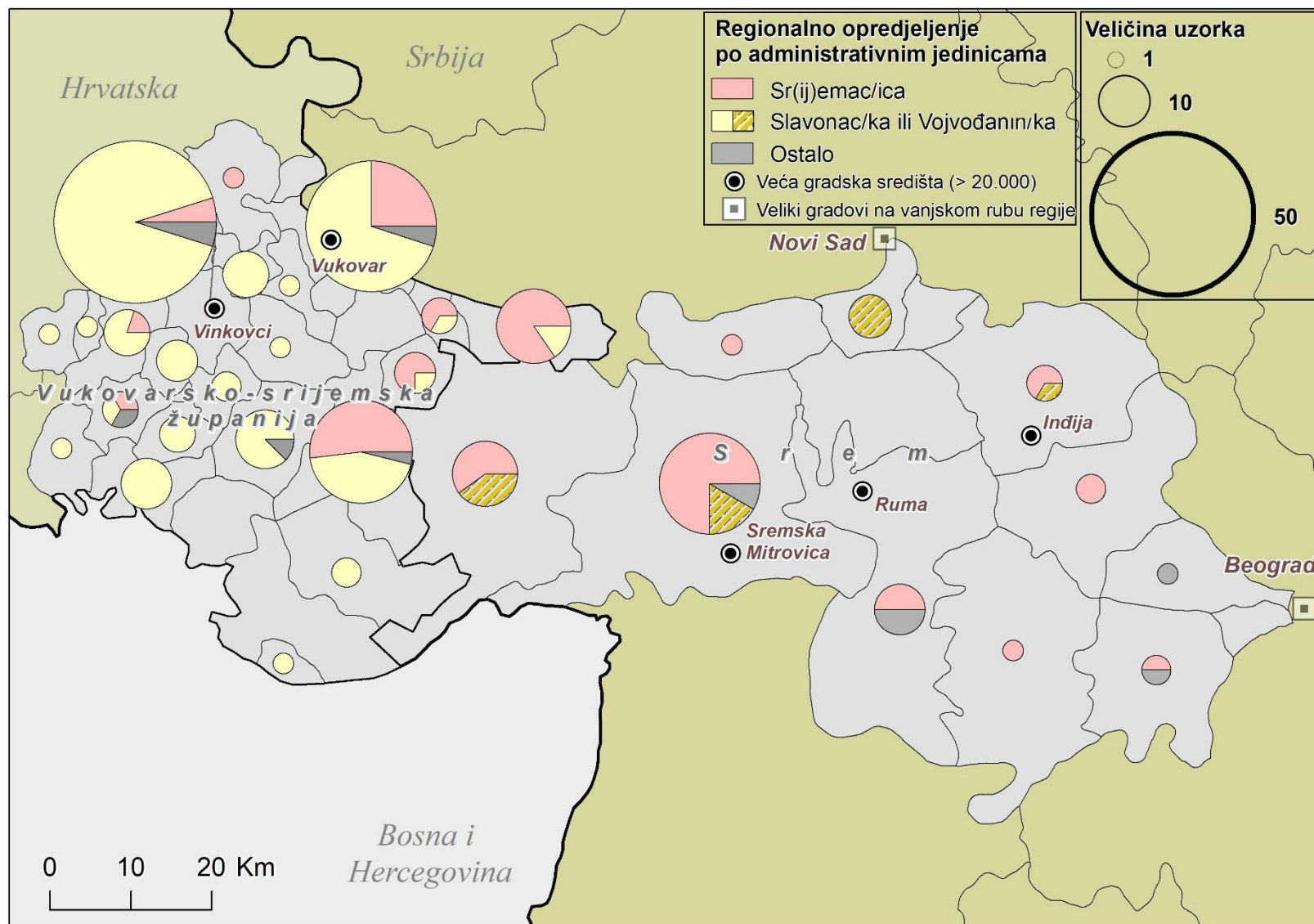
ipak nije primaran, poglavito s hrvatske strane. U VSŽ, zone većinskog udjela „Srijemaca“, odnosno ispitanika koji su se regionalno identificirali kao Srijemci, svode se na krajnji istok, uz granicu sa Srbijom. To se prije svega odnosi na općine Nijemci, Tovarnik, Lovas te posebno Grad Ilok, koji inače bilježi najviši udio Srijemaca na hrvatskom dijelu regije, 85%. Sa srbijanske strane, premda se radi o nešto manjem uzorku, također se mogu iščitati određene prostorne zakonitosti.

Polovični ili natpolovični udio Srijemaca zabilježen je u svim jedinicama iz kojih su zabilježeni odgovori, s iznimkom Petrovaradina i Zemuna što se eventualno može pripisati blizini i identitetskoj snazi velikih gradova, Novog Sada i Beograda (primjerice, ispitanik iz Zemuna identificirao se kao Beograđanin).

Posebno je značajno istaknuti još i raspodjelu rezultata kada su u pitanju regionalni centri Vukovarsko-srijemske županije, Vukovar i Vinkovci. Od 40 ispitanih Vukovaraca, tek četvrtina njih su se identificirali kao Srijemci, a u Vinkovcima taj udio je još niži – od 62 ispitanika, samo 5% smatra se Srijemcima.

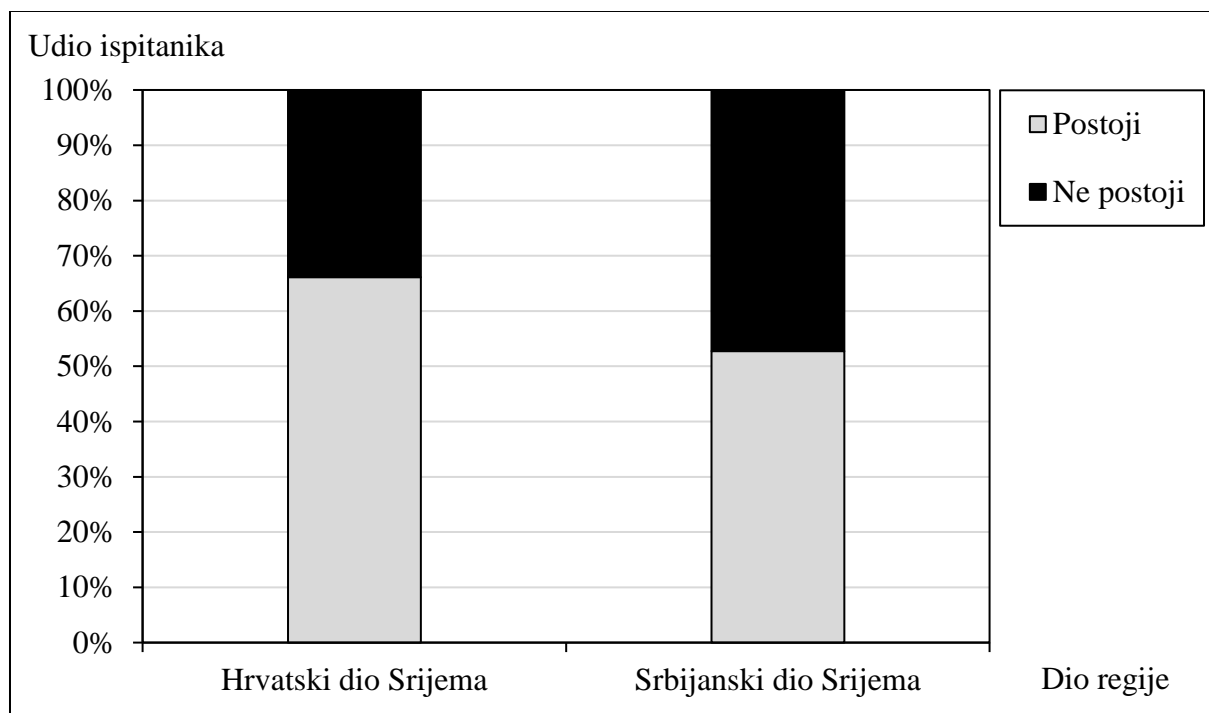
Uz posljednji rezultat o raspodjeli regionalnih identiteta Vinkovčana, povezano je i anketno pitanje o vanjskoj percepciji, za ispitanike izvan VSŽ, odnosno iz ostatka Hrvatske: „Kako biste regionalno identificirali stanovnika Vinkovaca?“ - 79% ispitanika smatra kako je stanovnik/ca Vinkovaca „Slavonac/Slavonka“, a 17% ga smatraju „Srijemcem/Srijemicom“. Ovim rezultatima i unutarnja i vanjska percepcija prostornog identiteta potvrđuju kako najveće naselje hrvatskog dijela tradicijske regije Srijem, Vinkovci, ima dominantniji slavonski regionalni identitet od srijemskoga.

Sl. 5: Regionalna samoidentifikacija ispitanika iz Srijema prema jedinicama lokalne samouprave
 Izvor: GADM, 2018 (GIS shapefileovi)

Naposljetku, ovo potpoglavlje zatvara pitanje eventualnog postojanja zajedničkog transgraničnog srijemskog identiteta, temeljeno na stavovima ispitanika iz Srijema s obje strane granice o postojanju ili nepostojanju takvog jedinstvenog identiteta (sl. 6).

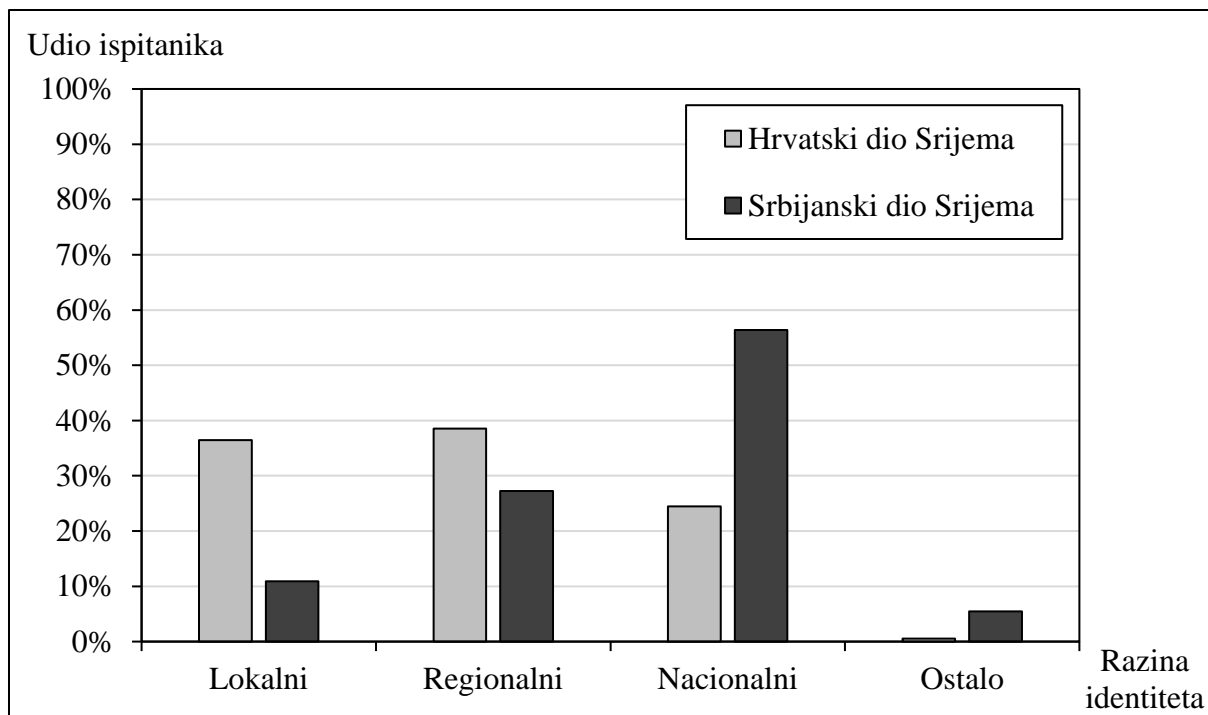
Sl. 6: Stav ispitanika Srijema s obje strane državne granice o postojanju zajedničkog transgraničnog srijemskog identiteta

S hrvatske strane, dvije trećine ispitanika smatra kako postoji zajednički srijemski identitet, dok je sa srbijanske strane taj udio za desetak posto niži, 53%.

4.4. PRIMARNA RAZINA PROSTORNOG IDENTITETA

Iduće anketno pitanje vezano je uz prostorne identitetske razine s kojima se ispitanici u najvećoj mjeri poistovjećuju – lokalna, regionalna ili nacionalna (sl. 7.).

Ispitanici s hrvatske strane regije imaju gotovo ujednačenu identifikaciju s različitim prostornim razinama identiteta uz blagu prevlast regionalnog identiteta (39%) nad lokalnim (37%), uz četvrtinu ispitanika koji se u najvećoj mjeri poistovjećuju s nacionalnim identitetom. Sa srbijanske strane, rezultati su nešto drukčije raspodijeljeni. Gotovo 60% ispitanika ističe nacionalni identitet kao onaj s kojim se najviše poistovjećuje, a prate ga regionalni s 27% i lokalni sa samo 11%.

Sl. 7: Primarna razina identifikacije s prostornom razinom identiteta ispitanika hrvatskog i srbijanskog dijela tradicijske regije Srijem

5. RASPRAVA

Kartografski i grafički vizualizirani podaci, odnosno rezultati provedenog istraživanja otvaraju brojne teme za diskusiju vezane uz identitet Srijema. Posebno će se razmotriti zasebne teme: percepcija i identifikacija prostora, regionalna samoidentifikacija te primarna razina prostornog identiteta uz generalne komentare vezane uz cjelokupnu identitetsku sliku prostora na temelju dobivenih zaključaka.

Glede percepcije, odnosno prepoznavanja i identifikacije prostora tradicijske regije Srijem (sl. 2), rezultati ukazuju kako su Srijem i Slavonija podjednako (polovično, prema udjelu) prepoznati od strane ispitanika iz VSŽ. S druge strane, ispitanicima iz ostatka Hrvatske Srijem je tek za par postotnih bodova manje prepoznat kao regija, međutim dvostruko manje se ističe Slavonija kao regija koja je prikazana na karti. Činjenica da je vanjska percepcija Srijema jednako snažna kao unutarnja, ali i znatno istančanija u odnosu na Slavoniju kao prostorno superordiniranu regiju, dovodi do zaključka kako ispitanici izvan Srijema jače razlikuju regionalne pojmove Slavonije i Srijema nego sami stanovnici VSŽ, odnosno hrvatskog dijela tradicijske i povijesne regije Srijem. No, stavimo li uz hrvatske ispitanike u jukstapoziciju još i ispitanike iz dijelova Srbije izvan Srema, pokazuje se jasna razlika; srbijanski dio regije gotovo je univerzalno prepoznat, odnosno imenovan upravo kao Srem/Srijem. Istodobno, Vojvodina je - smatramo li ju analognom Slavoniji s hrvatske strane, s obzirom da se radi o dvjema

prostorno nadređenim regijama – navedena tek u par slučajeva. Očito je kako su razlike u percepciji iznimno značajne: srbijanski dio Srijema znatno je prepoznatljiviji u vanjskoj percepciji stanovnika Srbije no što je hrvatski dio Srijema ne samo u očima hrvatskih ispitanika izvan Srijema, već i onima unutar Srijema.

Na pitanja percepcije, kako unutarnje, tako i vanjske, vezuje se i pitanje regionalne samoidentifikacije. Iako bi rezultati unutarnje percepcije prostora Srijema, tj. podjednakost udjela Slavonije i Srijema, dali za pravo pretpostaviti kako bi i udio Srijemaca i Slavonaca prema samoidentifikaciji mogao biti podjednak, rezultati, međutim, pokazuju drukčiju sliku. Srijemski je identitet, barem kada je samoidentifikacija u pitanju, također marginaliziran u odnosu na slavonski. Nadalje, srijemski identitet se u većoj mjeri zadržao samo uz granicu, dakle prostoru najbližem ostatku regije preko granice, dok s udaljenošću od nje on gotovo u potpunosti iščezava. Naime, samo se 5 od 104 ispitanika iz JLS koji ne graniče sa Srbijom izjasnilo kao Srijemci, dakle manje od 5%! Sa srbijanske strane, kao što je prethodno rečeno u okviru rezultata istraživanja, srijemski identitet prevladava u cijelom području, osim uz Novi Sad i Beograd, što je moguća posljedica njihove izraženije identitetske snage.

Ukoliko stavimo u odnos prostorni odraz (većinske) srijemske regionalne samoidentifikacije, odnosno prostor tako definirane srijemske vernakularne regije s granicama Srijema kao standardno definirane tradicijske i povijesne regije, razlike su također očite. Naime, sa srbijanske strane vernakularna regija, prema prikazanoj regionalnoj samoidentifikaciji, obuhvaća gotovo cijeli prostor regije izuzev šireg urbanog područja Novog Sada i Beograda, dok je sa hrvatske strane svedena tek na uski granični prostor samog istoka Vukovarsko-srijemske županije. Imajući to na umu iznenađuju rezultati percepcija ispitanika o postojanju zajedničkog srijemskog identiteta, naime, afirmativniji su s hrvatske nego srbijanske strane, a faktore i razloge za ovakve rezultate svakako treba detaljnije istražiti prije donošenja konkretnijih zaključaka.

Zanimljiva je usporedba s rezultatima I. Sarjanovića (2014.), koji pokazuju da između 60 i 80 posto ispitanika iz Iloka (na nešto manjem uzorku od ovog istraživanja) smatra Ilok dijelom Slavonije. Uz to, Sarjanović ističe i primjer Belog Manastira kao analognog primjera iz Baranje te tvrdi: „Ostvareni udjeli Iloka i Belog Manastira, koji se nalaze u drugim povijesnim regijama (Srijem odnosno Baranja), naznačuju da se navedene regije u današnje vrijeme uglavnom percipiraju kao dijelovi velikog regionalnog kompleksa u istočnoj Hrvatskoj u kojem dominira Slavonija" (Sarjanović, 2014, 104). Takav odnos u kojemu Slavonija, kao prostorno superordinirana regija, dominira vidljiv je i na primjeru ovoga istraživanja, što podaci

za veći dio županije svakako potvrđuju. Ipak, na temelju tih podataka Sarjanović zaključuje kako obuhvat Slavonije, između ostalog, zahvaća cijeli prostor VSŽ što se, međutim, u ovom istraživanju nije pokazalo. Upravo se na primjeru Iloka rezultati ovih dvaju istraživanja razlikuju (što potkrepljuju i rezultati drugih JLS kao što su Lovas, Tovarnik i naročito Nijemci, a koje nisu bile obuhvaćene Sarjanovićevim istraživanjem).

Rezultati istraživanja primarne prostorno-identitetske razine s kojom se ispitanici u najvećoj mjeri poistovjećuju pružaju zanimljivu sliku. S hrvatske strane, razine prostornih identiteta su izrazito podijeljene, odnosno ne postoji izrazita primarnost – za razliku od, primjerice, istraživanja Marković i Fuerst-Bjeliš (2015) s eklatantnim primjerima Čakovca sa snažnim regionalnim identitetom te Bjelovara i snažnog lokalnog identiteta. Relativno uniformna raspodjela izraženosti u istraživanom prostoru Srijema može se sama po sebi smatrati indikativnom jer ukazuje na činjenicu da ne postoji snažni unificirajući faktor niti na jednoj od tri identitetske razine (kao što je slučaj na regionalnom i lokalnom nivou u navedenim primjerima Čakovca i Bjelovara). Nadalje, premda je regionalni identitet u VSŽ relativno podijeljen između slavonskog i srijemskog, i nadalje je upravo ta (regionalna) razina identiteta ona s kojom se ispitanici najsnažnije poistovjećuju, dok je poistovjećivanje s nacionalnim identitetom, često javno eksponiranim u ovoj županiji (npr. uslijed ratnih zbivanja s kraja prošlog stoljeća te snažnih emocija povezanih uz iste i sl.), najslabije zastupljeno među ispitanicima. Sa srbijanske strane, rezultati su jednoobrazniji s prevladavajućim nacionalnim identitetom dok su regionalni, a naročito lokalni identitet nešto niže na ljestvici prioriternih razina. Iako prethodni rezultati ukazuju kako je srijemski identitet, kako u okviru percepcije tako i u okviru samoidentifikacije, snažniji na srbijanskoj strani, regionalna je identifikacija ispitanicima ovdje manje značajna nego na hrvatskoj strani.

Ipak, bez obzira ove razlike, važno je imati na umu kako, prema riječima Pejnovića (2010), a prema Marković i Fuerst-Bjeliš (2015), izraženije regionalne identitete bilježe kompaktne zajednice sa stabilnim demografskim razvojem, većom gustoćom institucija u pojedinom području i zajedničkom povijesno-kulturnom baštinom. Promatramo li prostor Srijema s obje strane granice, jasno je kako, bez obzira na zajedničku baštinu, kako kulturnu, tako i povijesnu kroz dugi niz stoljeća, trenutni manjak prvih dvaju faktora, kao i gotovo potpuna funkcionalna, politička i ina razdvojenost znatno otežavaju snažniji regionalni srijemski identitet – kako zajednički, tako i pojedinačni sa svake od strana hrvatsko-srbijanske granice. S druge strane, prostorno superordinirane regije u hrvatskom i srbijanskom dijelu Srijema – Slavonija i Vojvodina – prostorno su veće, politički i funkcionalno cjelovite i također

imaju snažnu povijesno-kulturnu baštinu ukorijenjenu u prostoru, što im daje jaču identitetsku prepoznatljivost i snagu u odnosu na Srijem. Ipak, na srbijanskom dijelu regije, srijemski identitet snažniji je u odnosu na hrvatski dio kojemu identitet prema svojoj snazi i rasprostranjenosti kopni. Razlozi takvih razlika u obilježjima identiteta ova dva dijela regije sasvim su sigurno vrlo složeni, no jednim dijelom svakako su posljedica geografskih značajki prostora – srbijanski dio Srijema dvostruko je veći te je jasnije i jednoznačnije definiran rijekama koje ga oplakuju, dok je zapadna granica hrvatskog dijela uglavnom nejasno određena i podložna različitim interpretacijama koje otežavaju definiciju ovog dijela regije, a samim time i snažniji osjećaj regionalne pripadnosti na područjima uz zapadnu granicu, odnosno točnije, uz *zapadne granice Srijema*.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje o aspektima i prirodi srijemskog identiteta u hrvatskom i srbijanskom dijelu te pogranične regije usmjereno je kroz sedam hipoteza. Istraživanje je utvrdilo, što je prikazano kroz rezultate i raspravu, kako su prvih pet hipoteza potvrđene, a posljednje dvije opovrgnute.

Prva hipoteza, kako će ispitanici iz VSŽ u većoj mjeri hrvatski dio tradicijske regije Srijem identificirati kao „Srijem” nego ispitanici iz ostatka Hrvatske, dokazana je rezultatima prema kojima 53% ispitanika iz VSŽ percipira kartografski prikazani prostor kao Srijem, dok istu percepciju dijeli 46% ispitanika iz ostatka Hrvatske. Ipak, usto valja spomenuti i kako ispitanici iz VSŽ u znatno većoj mjeri percipiraju isti prostor kao Slavoniju (52%), dok tek 26% ispitanika izvan županije dijeli njihov pogled čime se može utvrditi znatno veća razina diferencijacije tih dvaju regija od strane ispitanika iz ostatka RH.

Druga hipoteza, da će srbijanski dio regije u većoj mjeri biti identificiran kao „Srem/Srijem” od strane srbijanskih ispitanika izvan Srema nego hrvatski dio od strane hrvatskih ispitanika izvan VSŽ, potvrđena je činjenicom da je čak 90% ispitanika iz dijelova Srbije izvan Srema prepoznalo prikazanu regiju kao Srem/Srijem, dok je, kao što je istaknuto u analizi prve hipoteze, tek 46% hrvatskog kontingenta ispitanika tako imenovalo regiju prikazanu na karti.

Trećom hipotezom pretpostavilo se kako će se ispitanici iz VSŽ u značajnijoj mjeri izjasniti kao „Slavonci” nego „Srijemci”. Ova je hipoteza dokazana rezultatom prema kojemu se preko 70% ispitanika iz VSŽ smatra Slavoncima, a tek nešto više od petine Srijemcima. Potvrđivanjem ove hipoteze jasno se dokazuje velik značaj slavonskog identiteta na prostoru

hrvatskog dijela tradicijske regije Srijem dok izrazito nizak udio ispitanika koji ističu srijemski identitet ukazuje njegovu relativnu slabost u odnosu na onaj prostorno nadređene regije.

Četvrta hipoteza glasila je: „Regionalni srijemski identitet u vidu samoidentifikacije znatno je snažniji sa srbijanske nego s hrvatske strane regije", što je potvrđeno činjenicom kako se Srijemcima izjasnilo 63% srbijanskih, a tek 23% hrvatskih ispitanika. Ovom se hipotezom, uz ponovno isticanje slabosti identiteta hrvatskog Srijema, ističe znatno veća razina prisutnosti srijemskog identiteta na području srbijanskog dijela regije.

Petom hipotezom pretpostavilo se kako su područja na kojima se ispitanici većinski izjašnjavaju kao „Srijemci" znatno prostorno manja od granica tradicijske regije Srijem, naročito s hrvatske strane što je potvrđeno promatrajući prostornu raspodjelu odgovora ispitanika. Prostorno je izrazito ograničeno područje u VSŽ gdje se stanovnici većinski izražavaju kao Srijemci, i to samo uz granicu sa Srbijom, dok sa srbijanske strane to područje obuhvaća gotovo cijelu regiju s izuzetkom urbanih područja Novog Sada i Beograda.

Šestom hipotezom postavljena je pretpostavka da će afirmativni stavovi o zajedničkom srijemskom identitetu biti izraženiji sa srbijanske nego s hrvatske strane Srijema što je opovrgnuto s obzirom da je 66% hrvatskih ispitanika ustvrdilo kako postoji zajednički identitet, dok je istu tezu potvrdilo tek 53% srbijanskih ispitanika.

Sedmom i posljednjom hipotezom pretpostavljeno je kako će regionalna prostorna razina identifikacije biti manje zastupljena među ispitanicima s hrvatske strane Srijema nego sa srbijanske strane što je također odbačeno s obzirom da je regionalni identitet s hrvatske strane zastupljen kao primarna razina prostornog identiteta kod 39% ispitanika, a kod srbijanskih ispitanika postotni udio iznosi 27%. Važno je napomenuti kako ovako niski udjeli ukazuju kako regionalni identitet općenito na području Srijema nema presudan značaj što je dijelom posljedica preklapanja više regionalnih koncepata u pograničnom i, političko-geografski, naročito s hrvatske strane, marginalnom prostoru.

Istraživanje je pokazalo kako postoje značajne razlike u percepciji, regionalnom identitetu i samoidentifikaciji stanovnika dvaju dijelova Srijema – hrvatskom i srbijanskom. Rezultati istraživanja ukazuju kako hrvatski dio regije bilježi nižu razinu percepcije i prepoznatljivosti (naročito u odnosu na Slavoniju kao superordiniranu regiju), nisku razinu samoidentifikacije ispitanika kao Srijemaca te prostornu marginalnost s obzirom na činjenicu da vernakularni prostor regije obuhvaća uski pojas uz samu granicu sa Srbijom. S druge strane, srbijanski dio bilježi nešto pozitivnija obilježja i veću prepoznatljivost, kao i višu razinu

samoidentifikacije na većem dijelu teritorija istočnog dijela tradicijske i povijesne regije. S obzirom na rečeno, imperativi zajednica s obje strane granice trebali bi biti jačanje srijemskog identiteta, bilo kao samostalnog ili kao dijela identiteta prostorno nadređenih regija te osnaživanje zajedničkog transgraničnog identiteta Srijema koji, kako je pokazalo istraživanje, postoji u percepciji na obje strane regije, iako su povijesne okolnosti često išle u drugom smjeru. Provedeno istraživanje također ukazuje na značaj proučavanja regionalnih identiteta kao značajnih aspekata zajednica i društava, naročito u uvjetima perifernosti, pograničnosti i marginalnosti.

LITERATURA

- Crljenko, I., 2008: Izraženost identiteta u gradskoj toponimiji kvarnerskih i istarskih gradova, *Hrvatski geografski glasnik*, 70.(1.), 67-89.
- Cvitanović, A., 2002: *Geografski rječnik*, Hrvatsko geografsko društvo – Zadar, Zadar.
- Fuerst-Bjeliš, B., 2014: Cartography Revealed: Multiculturality and regional identities of the borderlands. *Revista Continentes*, 3(5), 8-22.
- Fuerst-Bjeliš, B., 2020: Other and/or Marginal: Coexistence of Identities in the Historical Borderlands of Croatia, u: Fuerst-Bjeliš B., Leimgruber W. (ur.): *Globalization, Marginalization and Conflict. Perspectives on Geographical Marginality*, Springer, Cham, 89-99.
- Fuerst-Bjeliš, B., Vukosav, B., 2019: Landscape of identities in shared spaces of the borderlands. *Europa Regional*, 26(2), 5-13.
- Marković, I., Fuerst-Bjeliš, B., 2015: Prostorni identitet kao pokretačka snaga razvoja turizma: komparativna analiza regija Bjelovara i Čakovca, *Hrvatski geografski glasnik*, 77(1), 71-88.
- Milas, G., 2009: *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Jastrebarsko, Naklada Slap.
- Nir, D., 1997: *Region as a Socio-environmental System. An Introduction to a Systemic Regional Geography*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht / Boston / London.
- Paasi, A., 1986: The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia-International Journal of Geography*, 164(1), 105-146.
- Paasi, A., 2002: Bounded spaces in the mobile world: deconstructing 'regional identity'. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 93(2), 137-148.
- Paasi, A., 2011: The region, identity, and power. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 14, 9-16.

Pavličević, D., 1993: Hrvatske granice u Podunavlju, u: Sekulić, A. (ur.): *Slavonija, Srijem, Baranja i Bačka*, Matica Hrvatska, Zagreb, 9-31.

Rukavina, V., 2005: *Srijemski i podunavski biseri; Hrvatski doprinos Srijemu*, vlastita naklada, Zagreb.

Sarjanović, I., 2014: *Slavonija – identitet regije i regionalna samoidentifikacija*, doktorska disertacija, Geografski odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

Sekulić, A., 1997: *Hrvatski srijemski mjestopisi*, Školska knjiga, Zagreb.

Sršan, S., 1989: *Opis Srijema / Ladislav Szorenyi de Kis-Szorenyi; s latinskog preveo Stjepan Sršan, Budim, 1746.*, Privlaka: Kulturno informativni centar Privlačica, Vinkovci.

Vresk, M., 1997: Regionalna geografija danas, *Acta Geographica Croatica*, 32.(1.), str. 69-81.

Vukosav, B., Fuerst-Bjeliš, B., 2015: Medijska percepcija prostornih identiteta: Konstrukcija imaginativne karte dalmatinske unutrašnjosti. *Geoadria*, 20(1), 23-40.

IZVORI

GADM, 2018: GADM data, <https://gadm.org/data.html> (10.6.2021.)

Google, 2020: Google karte, <https://www.google.com/maps> (15.1.2020.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021: Srijem. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57628> (22. 2. 2021.)

Marin Bogdanić, Srećko Kajić

Percepcija regionalnog identiteta Srijema u uvjetima pograničnosti i marginalnosti

SAŽETAK

Jačanjem procesa globalizacije i smanjenjem razlika među zajednicama, društvima i regijama, raste važnost očuvanja regionalnih identiteta i posebitosti, naročito kada su u pitanju pogranične, periferne i socioekonomski marginalne regije. Ovaj je rad usmjeren na istraživanje jedne takve regije, Srijema, čiji regionalni identitet u uvjetima političke, kulturne i gospodarske razjedinjenosti gubi na snazi. Putem anketnog istraživanja provedenog na uzorku od 800-tinjak ispitanika proučene su razlike u različitim aspektima prostornog identiteta s hrvatske i srbijanske strane regije iz perspektive stanovnika Srijema i ostatka dviju država. Naposljetku, na temelju rezultata istraživanja doneseni su zaključci vezani uz vanjsku i unutarnju percepciju regije, regionalnu samoidentifikaciju te prostorni identitet stanovnika regije.

Ključne riječi: identitet, regionalni identitet, Srijem, pograničje, marginalnost

Marin Bogdanić, Srećko Kajić

The perception of regional identity of Srijem (Syrmia) in conditions of borderland position and marginality

SUMMARY

As the process of globalization diminishes the differences between communities, societies and regions, the preservation of regional identities and their distinctiveness grows more important, especially in border, peripheral and socioeconomically marginal regions. This paper focuses on research of such a region, Srijem (Syrmia), whose regional identity wanes in the face of political, cultural and economic division. Using a survey research conducted on a sample of around 800 respondents, the paper aims to explore the differences among various aspects of spatial identity on both Croatian and Serbian portions of the region from the viewpoint of inhabitants of Srijem, as well as those from the remainder of the two countries. Finally, based on the research results, several conclusions were made regarding the internal and external perception of the region, regional self-identification and spatial identity of the region's inhabitants.

Key words: identity, regional identity, Srijem, Syrmia, borderlands, marginality